

HİKÂYEDEN ROMANA “SOYLU” BİR DÖNÜŞÜM

The “Gentle” Evolution From Traditional Stories to Novel

Sıla AKDENİZ*

ÖZ

Bugün modern edebiyatın en önemli birimi olan romanlar, yüzyıllardır devam eden anlatma ve dinleme ihtiyacının sonucu olarak ortaya çıkan sözel hikâyelerin devamı gibidir.

Çeşitli zamanlarda ve farklı bağlamlarda yaratılan bu halk anlatıları günümüz çağdaş romanına malzeme olarak yeniden kurgulanmaktadır. Bunun en tipik örneklerini eşkıya hikâyelerinde ve onların çerçevesinde oluşan romanlarda görüyoruz. Türk romanında bu konuda en güzel örnekleri verenlerin başında Yaşar Kemal gelir. İlk romanı *Ince Memed*'in konusunu seçerken de tüm dünyada yaygın olan “soylu eşkıya” hikâyesi geleneğinden “Koroğlu” anlatısından esinlenmiştir. Ince Memed ile Koroğlu arasında çok büyük benzerlikler vardır; ancak iki kahraman arasında belirgin ve önemli farklılıklar da bulunmaktadır. İşte bu yazıda da bu iki anlatı arasındaki benzerlikler ve farklar gösterilip halk hikâyelerinin romana evrilirken nasıl bir yol izlediği gösterilecek ve halkın neden böyle kahramanlar yarattığı sorgulanacaktır.

Anahtar Sözcükler

Koroğlu, Ince Memed, soylu eşkıya

ABSTRACT

The novels that are the most important units of modern literature are likely to be continuation of oral storytelling which came to an existence by the need of listening and speaking. These stories told in different times and contexts are composed again for contemporary novels. Most typical examples are the ones which are about bandits and their society. In Turkish novel writing, Yaşar Kemal is the one who carries the banner with his most beautiful samples of this type. While deciding on the theme of his first novel *Ince Memed* he is inspired from “Koroğlu” which is based on a worldwide popular theme “gentle bandit”. There are noteworthy similarities between Ince Memed and Koroğlu, however there are also differences as well. In this study the similarities and differences between two stories will be underlined, the evolution from traditional stories to novel will be shown and the fact why people are in need of creating such characters will be questioned.

Key Words

Koroğlu, Ince Memed, Gentle bandits

Linda Degh “Halk Anlatısı” isimli yazısında anlatımın sürekliliğini vurgular ve şöyle devam eder: “Hikâye etme eğilimi ve onu dinleme ihtiyacı, anlatıyı uygarlık tarihi boyunca insanların doğal yoldaşı yapmışlardır. Anlatılar kendilerini herhangi bir yöresel ve sosyal havaya uyarlayabilirler. Geçmişe dayalıdır ve önemlidirler; ama aynı zamanda yeni ve günceldirler(91). Degh’in bu tespiti önemlidir; çünkü bu kısa açıklama çağdaş edebiyatın en önemli türü haline gelen romanın nasıl oluştuğunu anlatır. Dinleme ihtiyacını eski zamanlarda bugün halk hikâyesi ve destan olarak tas-

nıflediğimiz anlatılarla gideren insanlar günümüzde ise bu ihtiyacı romanla karşılarlar. Ancak bu durum bize halk anlatılarının öldüğünü göstermez. Aksine bu anlatılar, günümüz çağdaş romanına malzeme olarak yeniden kurgulanmaktadır. Bunun en tipik örneklerini eşkıya hikâyelerinde ve onların çerçevesinde oluşan romanlarda görüyoruz. Yani halk hikâyelerinin evrilerek romana dönüşüğünü söylemek çok da yanlış olmayacaktır.

Pertev Naili Boratav da *Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği* isimli eserinde bu konuya değinerek şöyle der: “Onla-

* Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi, sila@bilkent.edu.tr

ra hikâye adı vermemize rağmen ne modern manada hikâye ne de hacimlerine rağmen romandırlar. Fakat sosyal function itibariyle halk hikâyeleri romana tekabül ediyor”(75). Devam eden Boratav modern romanın bütün halk hikâyelerinde ilk şekillerini verdiğini söylemektedir. Sadece Türk romanının ilk örnekleri değil daha sonra ortaya çıkan eserler de halk hikâyelerinin evrilmesi ile oluşmuş; hatta ortamın siyasi konjonktürü içinde birçok yazar halk hikâyelerini çeşitli ideolojilere göre romanlaştırmıştır. Örneğin 1940lı yıllarda ortaya çıkan “anadolu romanı”nın iki önemli özelliği toplumsal düzene başkaldırı ve halk edebiyatından, folklordan yararlanmadır (Moran, 79). Bunlardan en ünlüsü de Yaşar Kemal’in *İnce Memed* isimli romanıdır.

İnce Memed “erdemli eşkıya hikâyeleri” geleneğinin izlerini taşır. Berna Morna’nın *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 2* isimli eserinde yer alan “İnce Memed ve Eşkıya Öykülerinin” yapısı isimli yazısında dediği gibi Yaşar Kemal başkaldırı edebiyatının tipik örnekleri arasında yer alan eşkıya hikâyeleri ile yakından ilgilenmiş, bunları incelemiş, araştırmış ve yeniden yazmıştır(79). İlk romanı *İnce Memed*’in konusunu seçerken de tüm dünyada yaygın olan “soylu eşkıya” hikâyesi geleneğinden esinlenmiştir. Bu yazıda da bu iki anlatı arasındaki benzerlikler ve farklar gösterilip halk hikâyelerinin romanda nasıl yer bulduğu gösterilecek ve halkın neden böyle kahramanlar yarattığı sorgulanacaktır.

İlk basımı 1955’te yapılan Yaşar Kemal’in ünlü romanı *İnce Memed*’te kaynağını, yine bir eşkıyayı, “soylu bir eşkıyayı” anlatan *Koroğlu*’ndan almıştır. Yapıtlarında genel olarak Çukurova bölgesini ve burada oluşan haksızlıklara karşı insanın durumunu anlatan Yaşar

Kemal bunu yapabilmek için sözlü edebiyat ürünlerinden çok yararlanmışır. Yaşar Kemal, Alpay Kabacalı ile yaptığı bir söyleşide kendisini en çok etkileyen hikâyenin Koroğlu hikâyesi olduğunu söyler: “Ben çocukluğumda ve gençliğimde yalnız Çukurova bölgesinde onlarca Koroğlu anlatıcısına rastladım. Ben edebiyata destan anlatıcılarına öyküne rek başladım. Bir romancı için – eğer o romancı yeni bir roman dili yaratmak gücünde ise- sözlü edebiyat erişilmez bir kaynak olabilir. Benim temelimde ne kadar bir Balzac, Dostoyevski, Gogol, Çehov varsa o kadar da Koroğlu olduğunu sanıyorum.” (Aktaran, Moran 79)

Koroğlu’nun yeniden üretimi diyebileceğimiz *İnce Memed*’de olaylar, Güney Anadolu’da, Torosların eteklerinde geçer. Memed, acımasız Abdi Ağa’nın hükmettiği Degirmenoluk köyünde anası Döne ile yaşar. Kendisine çok kötü davranıldığı için komşu köylerden birine kaçar. Abdi Ağa, Memed’i bulup köye getirir, ana ile oğlu kış için yeterli buğday vermemek suretiyle cezalandırır. Memed’in sevdiği Hatçe’yi ise Abdi Ağa, yeğeni Veli’ye nişanlamak ister. Genç sevgililer köyden kaçarlar. Abdi Ağa ve adamlarınca kısıtılan Memed, silâhlı çatışmada Veli’yi öldürür, Abdi Ağa’yı yaralar. Hatçe’yi bırakıp dağa kaçan Memed, ekşiyaların arasına katılır. Hatçe ise Veli’yi öldürmekle, Abdi Ağa’nın yönlendirdiği yalancı şahitlerle suçlanır, cezaevine gönderilir. Memed, karıştığı olaylar sonunda bir halk kahramanı olarak ün yapar. Abdi Ağa da korkudan kasabaya sığınır, Ali Safa Bey’den yardım ister. Daha sonra Memed, Hatçe’yi Iraz’ın yardımıyla cezaevinden kurtarır. İki defa suikast girişiminden kurtulan Abdi Ağa sonunda İnce Memed’e yenik düşer. Ancak iki sevgili dağda saklanırken jandarma ile çatışmak zorunda

kalırlar; Hatçe ağır yaralanır, sonra da ölür. Memed, yeni doğan oğlunu İraz'a bırakır. Ağa'yı öldürme suçundan dolayı aftan yararlanamayan İnce Memed dağda sır olur.

Zalimlere karşı halkı koruyan, zengini soyan fakire veren, "her zaman garibin yanında olan yiğit Köroğlu"nun hikâyesi ise şöyle gelişir: İstanbul'da bir sadrazam olan Laloğlu Hasan Paşa, padişahın bir şekilde hışmına uğramış ve Erzurum'a vali olarak atanmıştır. Bir süre sonra görevine gelen Paşa atlarıyla ünlü bu şehirdeki en iyi seyisi, atlardan en iyi anlayan adamı merak eder. Bu adamın Deli Yusuf olduğunu söylerler ve Paşa Yusuf'a, kendisine dünyadaki en güzel atı bulması için emir verir. Bu emri yerine getirmek için Yusuf diyar diyar dolaşır ve ileride çok iyi olacağını bildiği ama cılız ve çirkin bir tayı alarak şahın huzuruna çıkar. Kendisi ile dalga geçildiği zanneden paşa Yusuf'un gözlerine mil çektirir. Cılız tayı alan Yusuf oğlu ile birlikte evine kapanır ve üç yıl süreyle hem oğlunu hem de tayı eğitmeye başlar. Geçen sürenin sonunda at büyümüş ve mükemmel hale gelmiştir, oğlu Ali ise giderek güçlenmiştir. Oğluna at ile alıştırmalar yaptırdığı birgün atı almak isteyen paşanın adamları üzerlerine saldırır ve böylece onları alt ederek köyden kaçarlar. Yolda karşılarına çıkan, suyu köpüklü olan bir pınardan su için Köroğlu ve atı Kırat bu su ile ölümsüzlüğe kavuşurlar. Deli Yusuf oğlundan muhakkak kendi intikamını almasını ister. Bu süre içinde Köroğlu babası ile yerleştiikleri Çamlıbel'de büyük ün yapar ve yanına birçok adam katılır. Burada kurduğu küçük şehir giderek gelişir ve namı her yana yayılır. Zenginlerden vergi almakta yani onları soymaktadır ama asla fakir halka zarar vermez onları her zaman korur ve kollar. Yaşadığı her ma-

cera ile yanına hem adam kazanır hem de düşman toplar. Güzellere düşkündür, Ayvaz'ı bu yüzden kaçıtır. Yine resmini görerek vurulduğu Bolu Beyi'nin kızkardeşi Şirin Döne'ye aşık olur ve onu kaçıtarak Bolu Beyi'ni de kendisine düşman eder. Köroğlu, ara sıra Gürcistan, Çin gibi uzak ülkelere de seferler açar. Yeni yeni serüvenlere atılır, büyük vurgunlar yapar. Bu arada küçük, fakat heyecanı birçok olay da geçer. Bolu'yu birkaç kez tarumar eder, sonunda delikli demir (tüfek) ortaya çıkınca eski bahadırılık geleneği bozulur, dünyanın tadı kalmaz ve bir gün Köroğlu, beylerine dağılmalarını söyleyerek kırklara karşı, kaybolur.

Boratav'ın kahramanlık hikâyeleri olarak tasvir ettiği Köroğlu kollarının yukarıdaki anlatımları dışında halk arasında söylenen farklı şekilleri de vardır ama esas yapı değişmez. Yapılan haksızlıktan intikam almak isteyen Köroğlu dağlara çıkar, büyük güç kazanır ama asla garibe el sürmez, fakir halka kötülük etmez, halkın çıkarını gözetir. Yanına çeşitli güzeller alır, ordu kurar ve sonunda intikamını alır.

İki hikâyeyi özetledikten sonra yukarıda geçen "soylu eşkıya" tanımına değinebiliriz. Berna Moran'ın Hobsbawm'un *Haydutlar* isimli eserinden aktardığı gibi köylülerin baskı altında ezildiği, sömürüldüğü kırsal kesimlerde, zalim yöneticilere karşı başkaldırmış ve adalet istemiş haydutlar "soylu eşkıya"dır. Haksızlığa uğradığı için dağa çıkmak, yapılan haksızlıkları düzeltmek, zenginden alıp fakire vermek, sadece kendini savunmak için adam öldürmek, halkın arasına saygın birisi olarak dönmek, halkın kendisine hayran bırakmak, sadece ihanet sonucu ölmek, yenilgiye uğramamak, kralın düşmanı olmamak soylu eşkıya tipinin temel özellikleridir (80). İki kahramanda soylu eşkıya tipi-

nin özelliklerini taşısa da aşağıda gösterilceği gibi İnce Memed buna daha yakın görünür.

Berna Moran eşkıya öykülerinin dört ana bölümden oluşan bir yapı üzerine kurulduğunu söyler. Kahramanının çocukluk yıllarını kapsayan ve başkaldırısına neden olan olaydan önce zulüm gören halkın anlatılması, kendisine ya da çok sevdiği birisine bir haksızlık yapılması sonucu kahramanın dağa çıkıp, eşkıya olması, kahramanın yaptıkları köylülere yaptıkları iyilikler ve kahramanın sonu bu yapıyı oluşturan özelliklerdir (82).

Abdi Ağa halka büyük eziyetler yapmakta, onların ürettiklerinin büyük bir kısmını elleriden alarak onlara hayatı zindan etmektedir. Aynı şekilde Köroğlu'nda da Laloğlu Hasan Paşa ya da Bolu Bey'i de halka sürekli eziyet eden, haksız vergiler alan kişiler olarak sergilenir. İnce Memed, ağanın sevdiği kızla kendisini ayırmak istemesi üzerine onu kaçıtır ama yakalanırlar, adam yaralayan Memed dağa çıkarak kendisine ve köylüsüne o güne kadar yapılan haksızlıkların öcünü almaya başlar, Köroğlu ise haksız yere babasının gözlerini kör eden adamdan intikam almak için kolları sıvar. İnce Memed, gerek olmadıkça kimseye zarar vermez, fakir halka yardım eder her zaman zengine saldırır. Köroğlu ise kendini savunmak gerektiğinde herkese saldırır, birçok kişiyi öldürür ama asla fakirlere zarar vermez, onlara her zaman yardım eder. Bu yüzden kendisinden çok korkulsa da nefretle anılmaz. Her iki kahramanda romanın sonunda sır bir şekilde kaybolur. Bunlar dört temel yapıya göre olan ortak özelliklerdir ancak bunun dışında karşılaştırılması gereken başka ve farklı özelliklerde vardır.

İnce Memed'de kendisine yapılan

haksızlıklardan bıkan bir çocuğun haklı isyanı var. İnce Memed, zalim ağa ve aşkı yüzünden eşkıya olur. Köyde onun hâline acırlar, kimsesizdir, yetimdir. Köyden kaçan İnce Memed'i, Süleyman'la karısı acır bir süre yanlarına alırlar. Bu türden eserlerde kahraman, başlangıçta zulüm görerek olgunlaşır. Zulüm görme, ıstırap çekme, kahramana, kendi gücünü ve çevresini tanıma fırsatı verir. Memed'in yaşadığı bu çocukluk onun olgunlaşmasını sağlayan unsurdur. Köroğlu'nun yaşadığı bu süreç ise daha farklıdır. Gözleri kör olan babası kendisinin intikamını alması için oğlunu yetiştirir, bu yetiştirme sürecinde Köroğlu çeşitli sınavlarla karşılaşır, bunların üstesinden başarıyla gelir. Ancak Memed'in ve ünlü Köroğlu olmadan önce Ruşen Ali'nin isyan ettikleri şeyler ya da verdikleri tepkiler farklı yönlerde dir.

Memed'in isyanı sadece kendi başına olanlara değildir, köylünün içinde bulunduğu duruma da bir isyan vardır. Moran'n deyişi ile o bir "devrimci" hüviyeti kazanır (85). Ruşen Ali'nin dağa çıkması ise daha kişisel bir sebeple "öç alma" isteğidir, babasına yapılan haksızlığın intikamını almak için dağlara çıkan Ali, babasının verdiği öğütlerle yolunu çizmiş, soylu özelliği kazanmıştır. Yoksa hileleri ile meşhur, güzel kızlara ve oğlanlara düşkün, uzun eğlenceler düzenleyen, soygunlar yapan Köroğlu, İnce Memed'in dağlarda savaştığı diğer kötü eşkıyalar gibi olabilir. Ayrıca "devrimci hüviyet"i Köroğlu'nda göremeyiz; çünkü o geleneksel düzeni değiştirmeyi amaçlamaz. Hatta bir ara padişahın seferine katılıp, yeniçeri ocağına girerek padişaha olan bağlılığını da kanıtlamış olur.

Hasım, karşı güç olarak ise *İnce Memed*'de ağa, polis, jandarma, devlet görevlileri veya ağaların yardakçıları yer alır. Bunlar asıl kahramanın düş-

manlarıdır. Asıl kahramanı bunlardan ayıran özellik ise iyiyi, kötüyü bilmesi, iyiden yana olmasıdır. Asıl kahramanlar kötülüğü bilir, onun dilinden anlarlar.

Köroğlu'nun düşmanları ise halka kötü davrandığını gördüğü ve babasına kötülük yapan Erzurum valisi, Bolu Beyi gibi kişilerdir. Hikâye sırasında bunlardan başka birçok düşman kazanır ve onlarla dövüşür. Köroğlu'nun düşmanlarını İnce Memed'inkilerden ayıran ise onları bir anlamda kendisi yaratmış olmasıdır. Babasının intikamını almak istediği Laloğlu dışında Bolu Bey'inin kızkardeşini kaçırmaması ona yeni bir düşman kazandırmıştır. Yukarıda dediğimiz gibi asıl kahraman iyiyi kötüyü bilir; ama Köroğlu, Memed gibi sürekli iyinin yanında olmaz. Çıkarım gözetir, yeri geldiği zaman başka kişilere kötülük yapmaktan geri durmaz.

İnce Memed'in düşması sadece Abdi Ağa değildir. Onun gibi toprak sahibi Ağaların yanı sıra onların dağlardaki kolları olan eşkıyalar da Memed'in düşmanıdır. İnce Memed, halkı bu zalimlerin tecavüzünden korumaya çalışır. Bu zulümleri eşkıyalara yaptıran da aslında ağalardır. Eserde eşkıyadan daha beter olan ağalardan bahsedilir. Devlet güçleri onları destekler. Kendi zulümlerinden doğan isyanı, devletle halk arasındaki isyan gibi gösterirler. Çatışma hep İnce Memed'le ağalar, ağalarla kötü eşkıyalar, köylülerle İnce Memed arasındadır. Köroğlunda ise çatışma değişik zamanlarda değişik sebeplerle başka kişilerle olur. Abdi Ağa gibi, Köroğlu'nun da sabit düşmanları vardır ama onun amacı düzeni değiştirmek olmadığından, zaman zaman kendi çıkarları içinde değişik sa-vaşlar yapar.

İnce Memed'de bilge tipler de bulunur. Köylüler Koca Osman'ın sözüne göre yönlenir. Ayrıca bu şahıslardan biri

olan Seyfali de şamanlara benzer. Giymi, saçları herkesten farklıdır, yaşlıdır, sözü dinlenir. Murtaza, Vayvay köyünde İnce Memed'den ilk bahsedendir. Üzerinde vücuduna sarılı bir yılan bulunur.

İnce Memed'e yardımcı olan yaşlılar bu tipten eserlerdeki "mazlumun çevre"si diyeceğimiz grubu oluşturan, zulme uğrayanın, zalimle boy ölçüşmesini sağlayan yardımcılarıdır. Bunlar esas şahsı yüceltirler, onun efsanesini yaratırlar. Yanıp yakılarak olayları hikâye etmeleri ile heyecanı ortak bir şekilde ifade etmiş olurlar. Halk bu sebeple kahramanın yanında yer alır.

Köroğlu'nda bu kadar çok bilge kahraman yoksa da bu özellikleri taşıyan bir kişi vardır: Demircioğlu. Oturmasını kalkmasını bilen, sözünü ağır söyleyen, söyledikleri gerçekleşen bu kişi bu hikâyedeki bilge kişi olabilir. Onun dışına Köroğlu'nun iyiliklerini gören ya da gazabına uğrayan kişilerin onu sağda solda anlatması, onun ününü artırır. Köroğlu'nda birçok yardımcı vardır ama bunlara mazlum çevresi demek çok doğru olmayabilir. Bunlar çeşitli vesileler ile Köroğlu'nun çetesine katılan isyancılarıdır. Esas mağdur olan halk, her ne kadar Köroğlu'nu sevse de ondan çok korkar, karşısına mecbur kalmadıkça çıkmak istemez. Oysa İnce Memed'de, Memed'e sevilen bir kuş olan Şahin ismi ile seslenilir ve onun karşısına çıkmaktan korkulmaz.

İnce Memed fakir köylüyü, ağalara ve onların dağdaki gücü soysuz eşkıyalara karşı korur, tarlalarının elinden alınmasını engeller, adalet dağıtır. Toprak mülkiyeti konusunda yapılan haksızlıklara karşı isyan etmiştir. Zorla mülkiyeti ağaya geçen toprakların yeniden köylüye geçmesi taraftarıdır. Oysa Köroğlu'nda böyle bir değiştirme isteği yoktur, o sadece zor durumda olan insanlara yardım

eder. Zenginden çalıp, kendi payını aldıktan sonra fakire verir.

Ince Memed romanı aslında üst kültür ile alt kültürün birbirini etkilediğini ve yazının başında da belirtildiği gibi sözel geleneğin romana evrildiğini gösterir. Albert Lord'un kurucularından olduğu "Sözlü Kompozisyon Teorisi"ne göre sözlü kültür içindeki her anlatı başlı başına teliftir ve her anlatılışında uyarlanarak, değiştirilerek anlatılır; bazen de daha ünlü bir anlatı kahramanına bağlanır (Dorson, 59- 62). Bu romanda da halk arasında yüzyıllar boyu anlatılarak günümüze kadar gelmiş, çeşitli kollara ayrılmış, farklı varyantları olan bir halk hikâyesi aynı kalıplarla başka bir kahramana bağlanmıştır. Böylece alt kültür denilen sözel bir anlatı, üst kültürü etkilemiş ve dünyanın her yanında çok okunan yazılı bir eser ortaya koyulmasına zemin hazırlmıştır.

Son olarak şu konuya da değinmek gerekir. Aslında yasal olmayan şeyler yapan, özellikle Köroğlu, suç işleyen bu eşkıya hikâyeleri neden yüzyıllar boyu devam edip bir romanda tekrar karşımıza çıkmıştır? Neden 1994 yılında yapılan bir çalışmada bile varlığı belgelerle kanıtlanmaya çalışılan bu sözel kahraman "zulme başkaldıran bir Celali isyancısı" olarak tanıtılmaktadır? (Bahsi geçen eser: Avcı, 1994)

Aslında bu sorunun cevabı *Ince Memed*'in yazarında gizlidir. Yaşar Kemal, kendisiyle yapılan bir söyleşide şöyle der:

İnsanoğlu zor günlerde hep yarattığı efsanelere sığınmıştır. Bundan sonra da sığınacaktır. Tüm toplumlar nasıl efsaneler yaratıyorsa bunu bireyler de yapmaktadır. İnsan hayatı efsane ve gerçeğin birbirinden ayrılmaz bir bileşimi. İşte romanlarımda ben bunun üzerinde duruyorum yani sadece toplumun efsane

ve hayaller yaratma yolları üzerinde duruyorum. (Radikal Kitap, 1999)

Çeşitli sebeplerle zora düşen halk Yaşar Kemal'in dediği gibi zor zamanlarda efsaneler

üretmiştir. Köroğlu diye bir kişi yaşamamışsa bile halk ona ve yaptıklarına zamanla farklı değerler vermiş ve ona yukarıda bahsi geçen "soylu eşkıya" ve "kurtarıcı" misyonlarını yüklemiştir. Oysa bu çalışmada incelenen *Köroğlu* hikâyesinde anlatılan Köroğlu, "soylu" tanımına pek yakışmayan şeyler yapmaktan geri durmamaktadır. Böylece halkın efsane yaratma ve ona sığınma ihtiyacından doğan Köroğlu, ünü yüzyılları aşan bir hikâyenin kahramanı olmuş ve "soylu"luk bakımından kendisini aşan bir aşkıyanın doğmasına zemin hazırlamıştır.

KAYNAKLAR

- Arşunar, Ferruh. *Köroğlu*. Ankara; Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1963.
- Avcı, A. Haydar. *Köroğlu Ayaklanması*. Almanya; Ortadoğu Yayınları, 1994.
- Boratav, Pertev Naili. *Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği*. İstanbul; Adam Yayınları, 1988.
- Degh, Linda. "Halk Anlatısı". *Halk Biliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 1*. Haz. Öcal Oğuz vd. Ankara; Milli Folklor, 2003. 190- 222.
- Dorson, Richard. M. *Günümüz Folklor Kuramları*. Çev. Selcan Gürçayır, Yeliz Özay. Ankara; Geleneksel Yayıncılık, 2006.
- Moran, Berna. *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 2*. "Ince Memed ve Eşkıya Öykülerinin Yapısı". İstanbul; İletişim Yayınları, 1983.
- Oral, Zeynep. "Yaşar Kemal'le Yapılan Söyleşi", *Radikal Kitap*, 1999.
- Yaşar Kemal. *Ince Memed 1*. İstanbul; Adam Yayınları, 2002.